

جرم و مجازات: مقایسه مجازات های پیشنهادی نمونه‌ای

از دانشجویان با قوانین مجازات در ایران

احمد جعفری^۱، سید حسین سراج زاده^۲

تاریخ دریافت: ۹۰/۲/۲۱ تاریخ پذیرش: ۹۰/۶/۲۴

چکیده

آگاهی از نگرش مردم نسبت به مجازاتها به هماهنگی قوانین با افکار عمومی کمک می کند که پیامد آن افزایش انسجام اجتماعی و مشروعیت اجتماعی نهاد مجازات (دادگاه و پلیس) است. در پیمایش حاضر نگرش به قانون مجازات با نمونه ای ۳۲۰ نفری از دانشجویان دانشگاه تربیت معلم در سال ۱۳۸۹ بررسی شده است. نتایج نشان می دهد بین نگرشهای پاسخگویان با قانون مجازات به لحاظ شدت و شکل مجازاتها اختلاف وجود دارد. بدین ترتیب که پاسخگویان خواهان مجازاتهایی با شدت کمتر و اشکال غیربدنی هستند. همچنین این اختلاف نظر تحت تاثیر متغیرهای اجتماعی و جمعیتی مثل دینداری، توسعه یافتگی، شهرنشینی، طول مدت تحصیل در دانشگاه، جدی انگاری جرم، سن و جنس قرار دارد. در این مطالعه دانشجویان زن اختلاف نظر کمتری با مجازاتهای قانونی داشتند. از نظریه های دورکیم و فوکو برای تبیین یافته ها استفاده شده است.

واژگان کلیدی: قانون، مجازات، جرم، اختلاف نظر، جدی انگاری جرم و دینداری

^۱ کارشناس ارشد جامعه شناسی، ahmadjafari1386@yahoo.com

^۲ دانشیار جامعه شناسی دانشگاه تربیت معلم تهران، serajsh@yahoo.com

مقدمه و طرح مساله

جامعه‌شناسان مجازات را پدیده‌ای فراتر از واکنش ساده به هنجارشکنی دانسته و به عنوان یک نهاد اجتماعی در تعامل با کلیت اجتماعی تحلیل می‌کنند (ارجمند، ۱۳۸۹: ۶۷). حقوق به عنوان نتیجه یک فرایند تکاملی بازنمودی از ارزشهای فرهنگی، حافظه تاریخی جمعی^۱ و جو سیاسی-قضایی^۲ جامعه است که مبنای ایدئولوژیکی و فلسفی خاصی دارد. برای نمونه در غرب نگرشهایی مثل دموکراسی و آزادی خواهی به همراه مفاهیم مدرنی چون ملت، حقوق بشر و حقوق شهروندی پایه نهاد مجازات بوده اما در کشورهای اسلامی عمدتاً احکام الهی (شرع) مبنای نظام کیفری است و بنابراین، مجازات‌ها را نمی‌توان با توجه به ارزشهای زمینی همچون آزادی فردی، رفاه و رضایت عمومی ارزیابی کرد (قاسمی: ۲۰۰۹: ۱۶۱؛ دورانت: ۱۹۹۶: ۲۴).

از آنجا که در ایران، همانند اکثر کشورهای اسلامی، قانون‌گذاری و اصلاح قوانین (بنا به تصریح اصل چهارم قانون اساسی) در چارچوب شرع و با نظر فقها صورت می‌گیرد، نیازی به دخالت دادن نگرش سایر گروه‌های اجتماعی و یا افکار عمومی در این امر احساس نمی‌شود و به همین دلیل سازوکارهای لازم برای رجوع به افکار عمومی در نهادهای حقوقی ایجاد نشده و این امر مورد توجه مراکز پژوهشی نیز قرار نگرفته است.

اما به هر حال، قوانین و مجازات‌ها برای رفاه حال شهروندان، افزایش انسجام اجتماعی و ترمیم هنجارها و ارزشهای مورد تجاوز قرار گرفته اعمال می‌شود، پس بایستی نظرات شهروندان در مورد تناسب مجازات با جرم، قدرت بازدارندگی، شدت و شکل اجرا، و ظرفیت توان زدایی از مجرمین، در قانون‌گذاری مدنظر قرار گیرد. تنها در این صورت است که کیفرهای نظام حقوقی از نظر اکثریت جامعه عادلانه و معقول به نظر خواهد آمد. از آن گذشته، رجوع منظم به نظرات و نگرشهای مردم پایه مناسبی برای آزمون پیش فرض های قانون‌گذاران و سیاستمداران در رابطه با جایگاه مجازاتهای قانونی و اطلاع از میزان مشروعیت نظام قضایی فراهم می‌آورد در بین مردم (فینکنائور^۳: ۱۹۸۸: ۸۱؛ هوریتز و پفلی^۴: ۲۰۰۷: ۹۹۶).

نهاد مجازات ایران و به ویژه پس از انقلاب، تحت تاثیر احکام اسلامی (شرع) تکوین یافته است. شرع تا دوران اخیر علاوه بر انسجام و هنجاری بخشی جوامع مسلمان، نیرومندترین عامل هویت بخش مسلمانان در رویارویی با فرهنگهای بیگانه به ویژه غرب بوده است. اما، نفوذ فرهنگ غرب در جوامع

¹ Historical collective memories

² judicio-political climate

³ Finckenaaur. J

⁴ Peffley. M and Hurwitz. J

مسلمان، در پابندی مذهبی، فهم سنتی، هنجارهای اخلاقی و عقاید راسخ مسلمانان دگرگونی ایجاد کرد و در نتیجه این جوامع ناهمگن تر شدند (سراج زاده، ۲۰۰۸: ۵۴۲). این روند موجب شد که مشاجرات و اختلاف نظرها در مورد قوانین و مجازات ها شدیدتر شود.

وجود شکاف بین نگرشهای عمومی با رویکرد دستگاه قضایی در رابطه با تناسب مجازات و جرم نشان دهنده هماهنگی ضعیف نهاد مجازات با سایر بخشهای جامعه است. اما عمیقتر شدن شکاف بین نگرشهای عمومی و رویکرد نهاد مجازات پیامدهای ناگواری همچون افزایش تنش و بی هنجاری اجتماعی و هدر رفتن سرمایه های اجتماعی و اقتصادی و نیز تعارض نظام قضایی با نهادها و مجامع بین المللی، مثل حقوق بشر را در پی خواهد داشت. با آنکه آگاهی از افکار عمومی درباره جرایم و مجازاتهای قانونی موضوع بسیار با اهمیتی است، ولی تا به حال دستگاه حقوقی و نهادهای پژوهشی بنا به دلایلی که پیشتر ذکر شد به این مهم توجهی نکرده اند. در این مقاله از دیدگاه جمعیت مورد مطالعه (دانشجویان) در رابطه با مجازات های مناسب برای جرایم سوال شده و تلاش شده تا با دقت نشان داده شود که دیدگاه آنان نسبت به مجازات مناسب برای جرایم مختلف تا چه حد با مجازات های قانونی تفاوت یا تطابق دارد این تفاوت چه ارتباطی با برخی از متغیرهای اجتماعی دارد.

پیشینه تجربی

مطالعاتی که با هدف آگاهی از دیدگاه مردم نسبت به مجازاتهای مختلف و میزان پذیرش نظام کیفری رسمی انجام شده، در جوامع غربی سابقه ای طولانی دارد. بر این اساس اکثر مطالعات مرور شده در این تحقیق در جوامع غربی و یا توسط پژوهشگران غربی اجرا شده اند.

در پژوهش السوُرت و رُز^۱ (۱۹۸۳)، ۵۸ درصد پاسخگویان طرفدار اعدام، ۳۱ درصد مخالف و بقیه بی طرف بودند. به نظر محققین پاسخگویان از پیامدهای اجتماعی مجازات اعدام مطلع نیستند. نگرشهای آنان برخاسته از مجموعه ای از باورهای مستدل نبوده و ممکن است بازتابی نامشخص و عاطفی از خود پنداره ایدئولوژیک^۲ باشد.

مارک وار^۳ و همکاران (۱۹۸۳)، دریافتند وقتی تفاوت های سنی در بین مجرمان چندان چشمگیر نیست و همچنین گزارش های وقوع جرم شباهت های زیادی دارند، پاسخگویان در اختصاص مجازات به جرایم به اصل تناسب جرم با جدیت مجازات، بیشتر از ضرورت بازدارندگی مجازات اهمیت می- دهند.

^۱ Ellsworth and Ross

^۲ ideological self-image

^۳ Mark Warr

ایوانز و اسکات^۱ (۱۹۸۴) در پژوهشی با دانشجویان کویتی و آمریکایی به این نتیجه رسیدند تفاوت های فرهنگی و اجتماعی تاثیر زیادی در ارزیابی شدت مجازاتها دارند. دانشجویان آمریکایی بر خلاف دانشجویان کویتی مجازاتهای تبعید و سنگسار را خیلی شدید می دانستند. به نظر محققین نبود این مجازاتها در فرهنگ غرب علت این پدیده است. در کل دانشجویان کویتی مجازاتهای سنگین تری به جرایم، بویژه جرایم جنسی - اخلاقی داده بودند.

پژوهش وولی مین^۲، (۱۹۸۶) در گینه نو نشان داد که پاسخگویان شهری همخوانی زیادتری با مجازاتهای قانونی دارند در حالی که پاسخگویان روستایی این مجازاتها را چندان متناسب و بازدارنده ندانسته و بنابراین سختگیرتر هستند. آنها نتیجه گرفتند ارتباط طولانی با فرهنگ شهری، اختلاف نظر با مجازاتهای قانونی، بویژه در رابطه با جرایم جنسی و بدون قربانی، را کاهش می دهد.

در آمریکا بیکر^۳ و همکاران (۲۰۰۵)، به این نتیجه رسیدند که گرایش سفیدپوستان به اعدام نسبت به سیاه پوستان بیشتر است زیرا آن را حافظ نظم اجتماعی می دانند. در مقابل سیاه پوستان معتقدند مجازات اعدام فقرا، اقلیتها و بیگناهان را هدف قرار می دهد. به نظر محققین تجارب اجتماعی سیاه پوستان نظیر تفکیک و تبعیض منجر به شکلگیری نگرشهای متفاوت در رابطه با اعدام می شود.

در مطالعه ون و همکاران (۱۹۹۷) در هنگ کنگ، با اینکه نگرشهای عمومی مجازات قانونی جرایمی مثل قتل و تجاوز به عنف را متناسب می دانستند، اما مجازات جرایم مواد را چندان متناسب نمی دانستند. از سوی دیگر، میزان تناسب مجازاتهای قانونی جرایمی مثل سرقت، حمل اسلحه و اختلاس، با میزان جدیت آنها در نزد پاسخگویان بر اساس متغیرهای سن، جنس، تحصیلات و پایگاه اجتماعی متفاوت بود.

سائوتو^۴ (۲۰۰۷)، با بررسی نظرسنجی های مربوط به اعدام در ژاپن، نتیجه گرفت نتایج نظرسنجی ها به علت داشتن مشکلات روش شناختی بازتاب درستی از نگرشهای عمومی نیستند. زیرا مردم به اطلاعات دست اول در رابطه با نظام قضایی دسترسی ندارند و عموماً آگاهی آنان توسط رسانه ها دستکاری می شود. پس اعلام اینکه ۷۰ درصد مردم طرفدار اعدام هستند، واقعیت ندارد.

مطالعه قاسمی (۲۰۰۸)، در رابطه با نگرشهای عمومی نسبت به کیفرهای شرعی در ایران نشان داد که زنان حمایت کمتری از مجازاتهای شرعی و بدنی دارند. همچنین آنان تمایلی به بخشودگی مرتکبین قتلهای شرافتی ندارند. دانشجویان در مقایسه با طلاب گرایش کمتری به مبنا قرار دادن شرع برای نظام

¹ Sandra S. Evans and Joseph E. Scott

² Dianne Wullemmin

³ David n. baker

⁴ Mai Sato

حقوقی دارند. وکلا کمتر از قضات و اعضای پلیس به مجازاتهای بدنی تمایل دارند و در نهایت اینکه، زندان به عنوان یک مجازات مناسب مقبولیت خود را از دست داده و به جای آن برخوردهای دیگری همچون وادار کردن مجرمین به خدمات اجتماعی مطرح می شود.

جیانوئی^۱ (۲۰۰۹)، پس از بررسی پرونده های قتل در چین به این نتیجه رسید که نگرشهای عمومی واقعی از آنچه در رسانه ها یا توسط مقامات سیاسی و قضایی چین به عنوان بهانه ای برای حفظ مجازات اعدام اظهار می شوند، متفاوت هستند. به نظر محقق، رسانه ها به عنوان مبلغ ایدئولوژی غالب با ارائه اطلاعات غلط و ناقص سعی در برانگیختن افکار عمومی برای حمایت از مجازات اعدام دارند. با اینکه بیشترین اعدام های دنیا در چین صورت می گیرد دولت چین آمار اعدامیان را سری نگه داشته است. (عفو بین الملل: ۲۰۱۰).

مرور پیشینه تحقیق نشان می دهد که نگرش به قانون مجازات متأثر از متغیرهای اجتماعی و فرهنگی است و در بین بخش های مختلف یک جامعه متفاوت است.

چارچوب نظری

در این مطالعه، از دلالت های نظری دورکیم و فوکو برای تبیین یافته ها استفاده شده است. دورکیم همه انواع مجازاتها را اساساً واکنشی کمابیش عاطفی در برابر تخطی از قواعد اجتماعی می داند (دورکیم، ۱۳۸۴: ۱۰۰)، ولی بین مجازاتهای جوامع ابتدایی و مدرن تفاوت می گذارد. از نظر وی، مجازات در جوامع دارای همبستگی مکانیکی بیشتر حالت تنبیهی و بدنی دارد در حالی که مجازاتهای جوامع با همبستگی ارگانیکی حالتی ترمیمی دارند. حقوق ترمیمی، بیشتر به جبران آسیب ها و همکاری توجه دارد. با حرکت جوامع به سوی همبستگی ارگانیکی از جنبه عاطفی و انتقام جویانه مجازاتها کاسته شده و مجازاتها معقول تر و منظمتر شدند. همچنین، دورکیم برای مجرمیت در جوامع سنتی و مدرن ریشه های متفاوتی در نظر می گیرد. در جوامع سنتی وجدان جمعی یا احساسات مشترک که در عمق وجدانهای همه اعضا نفوذ یافته نقش محوری در تعریف اعمال مجرمانه و مجازاتشان دارد. برعکس، در جوامع پیشرفته دولت به عنوان محافظ ارزشهای جمعی فراتر از یک نقش اجتماعی در حکم شکل مجسم کل جامعه، این وظیفه را انجام می دهد. از آنجا که دولت قدرت خود را برای تعریف جرم از وجدان عمومی می گیرد مردم انتظار دارند عملکرد قانون گذارن، در قالب مجازاتها با ارزشهای عمومی یک جامعه متناسب باشد.

فوکو با بررسی روند تغییر اشکال کیفردهی در سپهرهای سنتی و مدرن، کاربرد اشکال جدید مجازات در جوامع جدید را در قالب پروژه نظارت اجتماعی مورد توجه قرار می دهد. از نظر وی

¹ Zuo Jianwei

دگرگونی های پدید آمده در شیوه های مجازات سنتی و مدرن، تفاوت نوع جهانی های دو عصر را به تصویر می کشد. مردمان دوران قدیم به نظامی کیهانی اعتقاد داشتند که نظم سیاسی-اجتماعی را تحت الشعاع قرار می داد. در چنین نظامی رفتارهای جنایی به منزله صدمه زدن به فرد خاصی نبود بلکه به معنی هتک حرمت کل نظام کیهانی و جابجایی در ارزشها بود. به تبع مجازات هم به معنای اعمال جبر وارد شده به نظام کیهانی بر خود جنایتکار بود. کیفر باید در ملاء عام صورت می گرفت زیرا مجرم با برهم زدن نظم عمومی قدرت متجلی در حوزه عمومی را به چالش کشیده بود. پس آنچه به چشم ما وحشیگری دوگانه می آید، یعنی نمایش اعمال بیرحمانه، اساسی ترین بخش تصور دوران قدیم از کیفر بود.

از نظر فوکو، تنبیه در عصر جدید بایستی به پنهان ترین بخش فرایند کیفری بدل می شد. ضروری بود تنبیه عرصه دریافت حسی تقریباً روزمره را ترک کرده و وارد عرصه آگاهی انتزاعی شود تا اثرگذاری تنبیه محصول حتمیت آن تلقی شود و نه شدت قابل دیدن بودنش (فوکو، ۱۳۸۷: ۱۸). از سوی دیگر، با مخفی شدن مجازات و اختصاص ارگان ویژه ای برای آن، نظام قضایی از زشتیهای کیفر دادن رها شد و جنبه ترمیمی آن برجسته تر شد. همچنین روشهای تنبیهی ملاحظه کارانه با رها ساختن بدنها و محور قرار دادن زندان، از بدن به عنوان یک واسطه برای مجازاتی اثربختر بر ذهن و روان انسان ها سود بردند.

با توجه به بحث های نظری و بر اساس مروری که بر تحقیقات پیشین انجام شد، فرضیه هایی مطرح شدند. با توجه به نظریه همبستگی دورکیم انتظار می رود آن دسته از افراد که از جوامع توسعه یافته تر هستند، ساکن شهرهای بزرگتر بوده و به پایگاه اجتماعی- اقتصادی بالاتری تعلق دارند، اختلاف بیشتری با مجازاتهای قانونی داشته باشند. انتظار می رود؛ زنان به دلیل موقعیت اجتماعی ناامن تری که در جامعه مردسالار دارند مجازاتهای سنگینتری برای جرایم در نظر گیرند. همچنین تصور می شود افراد دیندارتر اختلاف نظر کمتری با مجازاتهای رسمی داشته باشند. با توجه به نتایج پژوهش های قبلی، جدی انگاری جرم موجب می شود افراد به مجازاتهای سنگینتر متمایل گشته و اختلاف نظر کمتری با مجازاتهای قانونی داشته باشند. انتظار می رود حضور بیشتر افراد در دانشگاه سبب شود آنان طرفدار مجازاتهایی با شدت کمتر از مجازاتهای قانونی شوند و به مجازاتهای غیربدنی گرایش کمتری داشته باشند.

روش شناسی

واحد مشاهده و تحلیل این پیمایش فرد بوده و برای برای جمع آوری اطلاعات از دو پرسشنامه استفاده شد. در پرسشنامه اول تعداد ۵۰ نفر از اساتید و دانشجویان حقوق و جامعه شناسی به عنوان گروه داور شدت مجازاتها را مشخص کردند. پرسشنامه دوم که در بین نمونه ای ۳۲۰ نفره از

دانشجویان اجرا شد علاوه بر سنجه های مربوط به متغیرهای مستقل حاوی ۳۵ عمل مجرمانه بود. برای اعتبار پرسشنامه دوم از روش اعتبار صوری استفاده شد و از پرسشنامه های بکار رفته در پژوهش های سابق استفاده شد. برای اندازه گیری پایایی سنجه های پرسشنامه مذکور پس از پیش آزمون از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد. پس از طی مراحل فوق پرسشنامه نهایی آماده شد و از پاسخگویان خواسته شد برای هریک از اعمال مجرمانه مذکور یکی از مجازات های بیست گانه را اختصاص دهند.

تعریف نظری و روش سنجش متغیرها

اختلاف با شدت مجازات های قانونی: این متغیر نشان می دهد که کیفر مذکور تا چه اندازه پذیرش عمومی دارد و مردم اجرای آن را مناسب با شرایط فعلی جامعه می دانند.

برای سنجش میزان اختلاف با شدت هر مجازات از نمره شدت آن که توسط گروه داور تحقیق مشخص شده به عنوان معیار استفاده شد (جدول ۱ پیوست). برای نمونه از نظر گروه داور شدت حبس ابد ۱۷/۸۷ است، پس اگر پاسخگویی برای جرمی که مجازات قانونی آن حبس ابد است مجازات دیگری را انتخاب کند که نمره شدت آن (مثلاً تبعید با میانگین ۱۳/۷۴) کمتر از شدت مجازات قانونی حبس ابد (۱۷/۸۷) باشد، اختلاف این دو نمره نشان دهنده میزان اختلاف نظر وی با شدت مجازات های قانونی محسوب می شود. در این نمونه میزان اختلاف (۴/۱۳-) است این عدد نشان می دهد که اولاً نظر پاسخگو با مجازات های قانونی متفاوت بوده و علامت منفی نشانه آسانگیری وی در مقایسه با قانون است.

انواع مجازات

دورکیم مجازات ها را به مجازات های تنبیهی و ترمیمی تقسیم می کند. در نظریه فوکو نیز مجازات های دوران سنتی و جدید قابل تفکیک اند.

با اعمال قانون مجازات اسلامی در نظام کیفری ایران مجازات ها به چهار شکل اصلی کیفر در شرع یعنی حدود، قصاص، دیات و تعزیرات و نیز مجازات های بازدارنده و تامینی تقسیم شدند (منصور، ۱۳۸۱: ۴۷۱). حد، مجازاتی است که نوع و میزان آن در شرع تعیین شده است. قصاص، کیفری است که جانی به آن محکوم می شود و باید با جنایت او برابر باشد. دیه، مالی است که از طرف شارع برای جنایت تعیین شده است. تعزیر، تادیبی است که نوع و مقدار آن در شرع تعیین نشده و به نظر حاکم واگذار شده است، از قبیل حبس و جزای نقدی و شلاق که میزان شلاق بایستی از مقدار حد کمتر باشد (قانون مجازات اسلامی، ۱۳۸۳: ۲۴). مجازات ها از نظر حقی که از بین می برند به کیفرهای بدنی، سالب حیات، سالب آزادی، محدود کننده آزادی (مثل تبعید)، محرومیت از حقوق اجتماعی و کیفر نقدی تقسیم می شوند (شکری: ۱۳۸۱: ۴۰). در این مطالعه مجازات ها از نظر شکل به ۴ دسته مجازات های

بدنی (شامل؛ سنگسار، اعدام، قطع عضو و شلاق)، سلب آزادی (انواع حبس و آزادی با قید التزام)، مالی (دیه و جریمه) و مجازاتهای مدنی (انفصال از خدمات دولتی و محکومیت به فعالیت های عام المنفعه) تقسیم شدند.

اختلاف با نوع و شکل مجازات های قانونی: این متغیر نشان دهنده میزان اختلاف پاسخگویان با شکل و نوع کیفردهی است. برای سنجش این متغیر به روش زیر عمل شد. شماره های ۱ تا ۵ به ترتیب برای (مجازات نکردن، مجازات مالی، محرومیت از حقوق مدنی و اجتماعی، مجازات حبس، و مجازات بدنی) اختصاص یافته اند. بدین ترتیب مشخص می شود چه اختلافی بین نظر پاسخگویان با اشکال مجازاتهای قانونی وجود دارد. از سوی دیگر، با این روش مشخص می شود که پاسخگویان به چه نوع حقوقی بیشتر گرایش دارند. مجازات ها هر چه شدیدتر و بدنی تر باشند نشانگر غلبه حقوق تنبیهی هستند. در غیر این صورت، نشان از غلبه حقوق ترمیمی دارند.

جدی انگاری جرم^۱: مفهوم مذکور روشن می سازد که اعضای یک جامعه تا چه میزان فعالیت های مجرمانه را متفقاً جدی می انگارند و در برابر آنها سختگیرند (ور، ۱۹۸۹: ۷۹۵ و رزی و هنری، ۱۹۸۰: ۴۹۲). جدی انگاری یک جرم بیشتر تحت الشعاع بُعد نادرست پنداری و زیان بارپنداری آن قرار می گیرد (روزن مرکل، ۲۰۰۱: ۳۱۰).

نمره جدی انگاری جرم در این تحقیق عبارتست از میانگین دو متغیر نادرست پنداری (چقدر جرم برخلاف هنجارها و ارزشهای اجتماع به نظر می رسد؟) و زیانبار پنداری (چقدر جرم برای قربانیان زیانبار به نظر می رسد؟). از پاسخگویان خواسته شد میزان نادرستی و زیانباری هریک از جرایم را با نمره ای از یک به معنی کمترین نادرستی یا زیانباری و ۲۰ به معنی بیشترین مشخص سازند. نمره کلی جدی انگاری هر فرد میانگین نمرات جدی انگاری ۳۵ جرم برای هر فرد است. جرایم بر اساس ماهیتشان و ملاحظات حقوقی در پنج گروه خشن (قتل، تجاوز به عنف، آدم ربایی و ضرب و جرح) جنسی (زنا و رابطه جنسی با هم جنس بازی)، ضد امنیتی (جاسوسی، قاچاق مواد مخدر و محاربه)، اقتصادی (اختلاس، کلاه برداری، ارتشاء و گران فروشی)، جرایم اخلاقی (مشروب خواری، سقط جنین، شهادت دروغ، تهمت و توهین) و سایر جرایم گروه بندی شدند.

دینداری: برای سنجش دینداری بر پایه تعریف چند بعدی گلاک و استارک^۲ سنجه ای متشکل از ۸ گویه در طیف لیکرت تهیه شد. ضریب آلفا برای آزمون پایایی این سنجه ۰/۸۱ بود (سراج زاده و پویافر، ۱۳۸۶).

^۱ Perceived seriousness of crime

^۲ Glock and Stark's (1965)

پایگاه اجتماعی - اقتصادی: برای سنجش این متغیر میزان تحصیلات والدین، منزلت شغلی پدر و درآمد خانوادگی ملاک قرار گرفت. با ترکیب نمرات هفت سطحی درآمد، تحصیلات پدر، تحصیلات مادر و منزلت شغلی پدر شاخصی به وجود می آید که کمترین نمره آن ۱ و بیشترین ۲۸ خواهد بود. ضریب آلفا برای همبستگی درونی اجزای این شاخص ۰/۸۱ است.

سطح توسعه یافتگی: برای سنجش میزان توسعه یافتگی استان محل سکونت، از سطح بندی پوراحمد و همکاران استفاده شد. در این سطح بندی استانهای کشور بر اساس میزان توسعه یافتگی به چهار سطح توسعه یافته (مثل تهران، اصفهان، سمنان و یزد) در حال توسعه (مثل مرکزی، قم، بوشهر، کرمان و گیلان)، کمتر توسعه یافته (مثل ایلام، خوزستان، زنجان، آذربایجان شرقی و غربی) و توسعه نیافته (مثل همدان، کرمانشاه، اردبیل، لرستان و کردستان) (پوراحمد و همکاران، ۱۳۸۳: ۱۵). علاوه بر متغیرهای فوق تعدادی متغیر در این تحقیق مورد سنجش قرار گرفتند که حالت زمینه ای داشتند. این متغیرها عبارتند از: طول مدت تحصیل در دانشگاه، شهرنشینی، سن، جنس، قومیت، دانشکده و مقطع تحصیلی.

جمعیت و نمونه

جمعیت این تحقیق تمامی دانشجویان دانشگاه تربیت معلم تهران هستند که در نیمسال دوم سال تحصیلی ۸۹-۸۸، ۱۰۲۹۸ نفر بودند. با توجه به حجم جمعیت تحقیق و در نظر گرفتن خطای ۵٪ براساس فرمول کوکران حجم نمونه ۳۲۰ نفر انتخاب شد. این تعداد تقریباً نزدیک به حجم نمونه مقتضی بر حسب دقت و همگنی جمعیت است (دواس، ۱۳۸۱: ۷۹). پرسشنامه ها در اردیبهشت ماه ۱۳۸۹ اجرا شدند.

روش نمونه گیری طبقه ای نامتناسب بود. با توجه به اینکه نسبت دانشجویان دختر در کل زیادتیر از پسران بود و نیز با توجه به اهداف تحقیق در برآورد اثر جنسیت به عنوان یک متغیر مستقل حدود ۱۵ درصد به سهمیه پسران افزوده شد تا نمونه آماری نماینده خوبی از ویژگی های پسران نیز باشد. ۵۵ درصد از اعضای نمونه را دختران و ۴۵ درصد را پسران تشکیل می دهند.

یافته ها

ویژگی های جمعیتی نمونه: ۵۳/۴ درصد پاسخگویان دختر، ۴۶/۶ درصد پسر و میانگین سنی آنان ۲۲/۵۶ بود. میانگین طول مدت حضور پاسخگویان در دانشگاه به عنوان دانشجو ۳/۸ سال بود. پایگاه اجتماعی - اقتصادی ۴۲ درصد دانشجویان در سطح پایین، ۵۰ درصد در سطح متوسط و ۸ درصد در سطح بالا بود. از نظر توسعه یافتگی استان محل سکونت ۱۳ درصد پاسخگویان در استان های

توسعه نیافته، ۱۷ درصد در استان های کم توسعه یافته، ۲۵ درصد در استان های در حال توسعه و ۴۵ درصد در استان های توسعه یافته سکونت داشتند.

یافته های توصیفی

از آنجا که دامنه نمرات متغیرهای اصلی این تحقیق متفاوت بود، برای اینکه میانگین ها قابل مقایسه شوند دامنه آنها به ۰ تا ۱۰۰ تبدیل شد. بنابراین میانگین هر متغیر از ۱۰۰ است.

جدی انگاری جرم: میانگین شاخص کل برای جدی انگاری جرم ۶۱/۷ و میانگین های مربوط به ابعاد آن یعنی نادرست پنداری و زیانبارپنداری به ترتیب ۶۲ و ۶۰ بود.

اختلاف با شدت مجازات های قانونی: میانگین اختلاف با شدت مجازات های قانونی ۲/۵ - بود. علامت منفی نشان می دهد که پاسخگویان روی هم رفته در مقایسه با قانون آسان گیرترند. میزان متغیر مذکور برای هریک از گروه های جرایم عبارتست از: جنسی ۵-، ضد امنیتی ۳/۴-، اخلاقی ۳/۰۹-، اقتصادی ۱/۱۴- و خشن ۰/۶۳. بنابراین، میزان اختلاف با شدت مجازات های جرایم جنسی، ضد امنیتی، و اخلاقی بیشتر از سایر جرایم است و پاسخگویان در این جرایم نسبت به قانون آسانگیرترند. در جرایم خشن میانگین شدت مجازات های اختصاص یافته توسط پاسخگویان تقریباً مشابه مجازات های قانونی و حتی در مواردی سختگیرانه تر است. همچنین پاسخگویان در برابر جرایمی مثل قتل ناموسی، شهادت دروغ، جعل مدرک، ارتشاء، کلاهبرداری و اختلاس سختگیرتر بودند. اما در برابر جرایم جنسی و اخلاقی آسانگیرتر از قانون بودند (جدول شماره ۲ پیوست).

بیشترین توافق با مجازات قانونی مربوط به قتل عمد و تجاوز به عنف بود که به ترتیب ۶۳/۴ و ۵۵ درصد پاسخگویان موافق مجازات اعدام برای این جرایم بودند. همچنین کمترین توافق مربوط به سرقت مسلحانه (از مصادیق محاربه) است که تنها ۲/۲ درصد پاسخگویان با مجازات اعدام برای این جرم موافق بودند.

میزان اختلاف با شکل مجازات های قانونی: عمده ترین شکل کیفردهی در قانون مجازات کیفری مجازات های بدنی و یا زندان است. گرچه برای برخی جرایم مجازات های مالی و یا مدنی وجود دارد ولی حجم آنها در مقایسه با مجازات های بدنی و زندان چندان قابل توجه نیست. در سال های اخیر در حوزه جرایم تعزیری به مجازات های دیگری همانند مجازات های مدنی و آزادی با قید التزام به عنوان جایگزینی برای زندان و مجازات های بدنی توجه شده است، لیکن به دلایل ساختاری جایگاه این شیوه برخورد با جرم در قانون کیفری ضعیف است. در جدول شماره (۳) پیوست شکل مجازات های قانونی برای جرایم منتخب این مطالعه در مقایسه با شکل مجازات های منتخب پاسخگویان ارایه شده است.

۴۳ درصد مجازات های اختصاص یافته توسط پاسخگویان حبس و ۱۵/۶ درصد مجازات بدنی بود. همچنین ۱۳ درصد پاسخگویان جرایم مطرح شده را جرم ندانسته و قائل به مجازات آنها نبودند. در کل تنها ۱۴/۵ درصد پاسخگویان دقیقاً همان عنوان مجازات قانونی را برای جرم انتخاب کرده اند. به این معنی که اگر مجازات جرمی در قانون اعدام بود پاسخگو نیز همان را انتخاب کرده است (جدول شماره ۳ پیوست).

نگرش به مجازات های بدنی: مجازات ۱۶ عمل مجرمانه (سرقت مسلحانه، همجنس بازی، زنا، ضرب و جرح، ارتداد، قاچاق کراک، تهمت، توهین، قتل عمد، تجاوز به عنف و مستی) منتخب این مطالعه در قانون کیفری بدنی است. تنها ۱۵/۶۱ درصد کل مجازات های اختصاص یافته توسط پاسخگویان برای همه جرایم بدنی بود در اغلب جرایم جنسی که مجازات بدنی دارند پاسخگویان مجازات هایی با اشکال دیگر انتخاب کردند و اگر مجازات بدنی هم انتخاب کرده اند مجازاتی سبکتر از قانون بود. در بین انواع مجازات های بدنی، قطع عضو و قصاص از کمترین پذیرش برخوردار بوده و تنها ۳۵ درصد پاسخگویان این نوع از کیفردهی را انتخاب کرده اند. در بین انواع مجازات ها پاسخگویان گرایش بیشتری به حبس دارند.

نگرش به مجازات اعدام: کیفر ۸ جرم منتخب این مطالعه (محاربه، همجنس بازی مرد، ارتداد، قاچاق کراک، قتل عمد، تجاوز به عنف، زنا، محصنه مرد و زن)، در قانون مجازات کیفری مجازات اعدام در نظر گرفته شده است. اما تنها ۲۹ درصد مجازات های انتخابی پاسخگویان برای جرایم مذکور اعدام بوده است.

نگرش به مجازات های حدود: مجازات ۱۲ جرم (زنا و همجنس بازی، دزدی، قذف، تجاوز، محاربه، مشروب خواری و ارتداد) حد است که به شکل بدنی (سنگسار، اعدام، شلاق و قطع عضو) اجرا می شوند. میانگین اختلاف نظر پاسخ گویان با شدت مجازات های حدود ۵/۸۱- است. این رقم برای مجازات های قصاص (۳-)، دیات (۱/۵-)، تعزیرات (۰/۷۸-) است. بنابراین، بیشترین اختلاف نظر پاسخگویان با مجازات های قانونی مربوط به حدود و سپس قصاص است که هر دو مجازات های بدنی سنگینی را شامل می شوند.

یافته های تبیینی

جدول شماره ۱ نشان می دهند که متغیرهایی دینداری، جدی انگاری جرم، توسعه یافتگی محل سکونت، حضور در دانشگاه، پایگاه اجتماعی-اقتصادی و سن رابطه معنی داری با میزان اختلاف نظر با مجازات های رسمی دارند. دیندای بیشترین رابطه منفی را با میزان اختلاف نظر دارد و سبب کاهش آن می شود. متغیرهای دیگر مثل توسعه، سن و حضور در دانشگاه به طرز معنی داری میزان اختلاف نظر

را افزایش می دهند. همچنین نتایج آزمون مقایسه میانگینها نشان می دهد که پسران در مقایسه با دختران اختلاف نظر بیشتری با مجازاتهای قانونی دارند.

جدول شماره ۱- ضریب همبستگی پیرسون برای رابطه میزان اختلاف با مجازاتهای قانونی با متغیرهای مستقل

متغیرهای مستقل						
توسعه یافتگی	دینداری	حضور در دانشگاه	پایگاه اجتماعی - اقتصادی	سن	جدی انگاری جرم	میزان اختلاف
۰/۱۶**	-۰/۵۰**	۰/۲۵**	۰/۱۴*	-۰/۱۷**	-۰/۴۱**	

**معنی داری با اطمینان بالای ۹۹ درصد

*معنی داری با اطمینان بالای ۹۵ درصد

جدول شماره ۲) ضریب همبستگی (پیرسون) برای رابطه متغیرهای مستقل و میزان گرایش به اشکال مختلف مجازات

متغیرهای مستقل						
متغیر وابسته	دینداری	توسعه	جدی انگاری جرم	شهرنشینی	دانشگاه	سن
بدنی	۰/۴۲**	-۰/۰۴	۰/۴۱**	۰/۰۲	-۰/۲۹**	-۰/۲۰**
حبس	۰/۰۳	-۰/۰۹	۰/۱۰	-۰/۱۶**	۰/۰۷	۰/۰۵
مدنی	-۰/۱۲*	۰/۰۸	-۰/۱۳*	-۰/۰۵	۰/۰۵	۰/۰۹
عدم مجازات	-۰/۱۵**	۰/۱۶**	-۰/۴۰**	۰/۱۱*	۰/۲۰**	۰/۱۲*
اعدام	۰/۳۵**	-۰/۰۴	۰/۱۷**	-۰/۰۳	-۰/۲۷**	-۰/۲۱**

**معنی داری با اطمینان بالای ۹۹ درصد

*معنی داری با اطمینان بالای ۹۵ درصد

جدول شماره ۲ نشان می دهد که دینداری، جدی انگاری جرم، حضور در دانشگاه و سن رابطه معنی داری با میزان گرایش به مجازاتهای بدنی دارند. بدین ترتیب که دینداری و جدی انگاری جرم سبب افزایش میزان گرایش به مجازاتهای بدنی شده و حضور در دانشگاه و افزایش سن از این

گرایش می کاهد. این در حالی است که افزایش سطح توسعه، میزان شهرنشینی، حضور در دانشگاه و سن با کاهش این گرایش همراه است.

جدول شماره (۳) نتایج تحلیل رگرسیون برای رابطه متغیرهای مستقل با متغیرهای وابسته

متغیر	اختلاف نظر با مجازات ها		بدنی		مجازات نکردن		اعدام	
	بتا	معنی داری	بتا	معنی داری	بتا	معنی داری	بتا	معنی داری
دینداری	-۰/۳۷۰	۰/۰۰۰	۰/۳۸۵	۰/۰۰۰	-۰/۳۶۷	۰/۰۰۰	۰/۳۰۸	۰/۰۰۰
حضور در دانشگاه	۰/۱۵۰	۰/۰۰۰	-۰/۲۲۳	۰/۰۰۰	۰/۱۹۵	۰/۰۱۷	-۰/۲۱۰	۰/۰۰۰
سطح توسعه یافتگی	-	-	-	-	-۰/۳۰۵	۰/۰۰۰	-	-
جدی انگاری جرم	-۰/۲۱۵	۰/۰۰۰	-	-	-۰/۲۰۱	۰/۰۰۰	-	-
R	۰/۵۶	۰/۴۷	۰/۵۴	۰/۴۰				
R تعدیل شده	۰/۳۰	۰/۲۱	۰/۲۹	۰/۲۷				
ضریب تعیین ^۱	۰/۳۱	۰/۲۳	۰/۲۸	۰/۱۸				
معنی داری مدل	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰				

برای بررسی چگونگی و میزان اثرگذاری هریک از متغیرهای مستقل بر پراکندگی متغیر وابسته از مدل تحلیل رگرسیون چند متغیره^۲ استفاده شد (جدول شماره ۳). اختلاف نظر پاسخگویان با مجازات-های رسمی هم از نظر شدت و هم از نظر شکل تحت تاثیر متغیرهای دینداری، سطح توسعه یافتگی استان محل سکونت، میزان جدی انگاری جرم، طول مدت حضور در دانشگاه، سن و جنس قرار دارد. کنترل متغیرها نشان می دهد که دینداری، حضور در دانشگاه و جدی انگاری جرم می تواند ۳۱ درصد میزان اختلاف با شدت مجازات های قانونی را پیش بینی نمایند. دینداری و جدی انگاری به ترتیب بیشترین اثر منفی و طول مدت حضور در دانشگاه بیشترین اثر مثبت را در تغییرات متغیر وابسته دارند.

^۱ R square

^۲ Enter

همچنین دینداری به طور مثبت و حضور در دانشگاه به صورت منفی ۲۳ درصد تغییرات گرایش به مجازات‌های بدنی را تبیین می‌کنند. نیز دینداری و جدی انگاری جرم به طور منفی و طول مدت حضور در دانشگاه و سطح توسعه یافتگی محل سکونت به صورت مثبت ۲۸ درصد گرایش به مجازات نکردن جرایم را پیش بینی می نمایند.

با توجه به داده های حاصل از تحلیل های دو متغیره و چند متغیره می توان نتیجه گرفت؛ هر چه میزان دینداری فرد پایین تر باشد، مدت بیشتری در دانشگاه بسر برده باشد و جرایم را کمتر جدی بیندارد از اختلاف نظر بیشتری با شدت مجازاتهای قانونی برخوردار خواهد بود، یعنی درمقایسه با قانون، آسان گیرتر خواهد بود. از سوی دیگر، میزان دینداری بالا، حضور کمتر در دانشگاه موجب گرایش بیشتر فرد به سمت مجازات‌های بدنی می شود.

بحث و نتیجه گیری

از یافته‌ها چنین استنباط می شود که بین نظرات پاسخ‌گویان و مجموعه مجازات‌های قانونی اختلاف نظر وجود دارد. بیشتر پاسخ‌گویان مجازات‌های قانونی را شدید و نامتناسب دانسته و به مجازات‌های سبکتر با اشکال غیربدنی گرایش دارند. با وجود اتفاق نظر نسبی در بین پاسخ‌گویان، نگرش به مجازات‌های مختلف تحت تاثیر عوامل اجتماعی و جمعیتی پراکنده است. این روند به گونه‌ای است که هر چه نمره دینداری و جدی‌انگاری جرم افراد افزایش می یابد، از میزان اختلاف نظر آنان با مجازات‌های قانونی کاسته می شود. لیکن، با افزایش سطح توسعه‌یافتگی محل سکونت، حضور بیشتر در دانشگاه، و سن بر میزان اختلاف نظرها با مجازات‌های قانونی افزوده می شود. این یافته از دلالت‌های نظریه‌های دورکیم و فوکو حمایت می‌کند. بخش عمده‌ای از اعمال مجرمانه توصیف شده در این تحقیق (جرایم جنسی و اخلاقی، محاربه و سرقت)، جرایمی بودند که در قانون کیفری برای آنها مجازات‌های ثابت و قطعی (حدود) تعیین شده است. با توجه به چارچوب نظری دورکیم، جنبه تنبیهی و عاطفی مجازات‌های مذکور برجسته بوده و بیشتر برای تسلاهی وجدان جمعی آزاردیده اجرا می شوند تا ترمیم یک زیان عینی. وجود این مجازات‌ها در نظام کیفری ما نشان می دهد که بخش اعظم این حقوق ریشه در یک سپهر سنتی دارد که به لحاظ تاریخی نمودی از همبستگی مکانیکی است. چنانچه یافته‌های این پژوهش را برای سایر جمعیت های دانشجویی هم معتبر بدانیم، می‌توان استدلال کرد که در شرایط حاضر نظام حقوقی از حمایت بخش قابل توجهی از جوانان به خصوص دانشجویان به بهره برده و این امر به خودی خود زمینه ای برای انواع نابهنجاریهای اجتماعی است.

یافته ها نشان می دهند افزایش سطح توسعه یافتگی و حضور بیشتر در دانشگاه موجب می شود، افراد کمتر به مجازات‌های حدود و قصاص متمایل شوند و تمایل نسبتاً زیادتری به مجازات‌های تعزیری داشته باشند. شاید علت این گرایش توجه بیشتر مجازات‌های تعزیری به مقتضیات زمان و اصل تناسب

مجازات با جرم باشد. همچنین میزان دینداری بالا بر اجماع نظرات پاسخگویان در توافق با مجازات- های اسلامی و قانونی موثر است. این یافته با نظریه دورکیم در رابطه با کارکرد انسجام آفرین ارزشهای مشترک دینی تطابق دارد. با وجود این، یافته ها نشان دادند که حتی در بین کسانی که در سطوح بالای دینداری هستند توافق کامل با مجازاتهای قانونی وجود ندارد. برای نمونه مجازاتهای بدنی ذکر شده در قانون از پذیرش کمی حتی در بین دینداران برخوردار است. به نظر می رسد با حرکت جامعه به سوی همبستگی ارگانیکی، نگرشهای عمومی در رابطه با تناسب مجازات ها و جرایم دستخوش تغییر می شود به حدی که دینداران نیز به تغییر در رویه های قضایی رضایت می دهند.

در این مطالعه مشاهده شد زنان در جرایمی که قربانی آنها خودشان هستند (مثل تجاوز به عنف و قتل ناموسی) بیشتر از مردان به مجازات های بدنی گرایش دارند. به نظر می رسد؛ تفاوت های جامعه شناختی و روانشناختی بین دو جنس موجب ترس بیشتر زنان از جرم شده و در عین حال نبود سازوکارهای مناسب تامین امنیت آنان را به مجازات های سنگین، متمایل می کند. جنسیت در اغلب موارد باعث پراکنده شدن نظرات در رابطه با مجازات ها می شود، لیکن با وارد ساختن متغیر پایگاه اجتماعی و میزان حضور در دانشگاه مشاهده شد که نظرات زنان و مردان طبقه متوسط و آنهایی که حضور بیشتری در دانشگاه دارند، به همدیگر نزدیک می شود.

در کل می توان استدلال کرد که جامعه پذیر شدن در مناطق توسعه یافته تر، حضور بیشتر در فضاهای دانشگاهی و در نتیجه، روبرو شدن با تبیین های متفاوت (جامعه شناسانه، روانشناسانه و پزشکی شده) از جرم و مجازات و اشاعه بیشتر ارزشهای مدرن (آزادی، فردگرایی، تکثرگرایی و تساهل) موجب پیدایش نگرش های متنوع و گاه متعارض در رابطه با نهاد مجازات می شود. این امر از روندهایی در جامعه خبر می دهد که به تدریج الزامات و ارزش های باز مانده از نظام سنتی موجود در رابطه با نظام حقوقی را به چالش می کشد و فضا را به لحاظ معرفتی و فرهنگی برای اصلاح و تغییر در نهاد مجازات با توجه به اصولی مثل تناسب مجازات با جرم، بازدارندگی و توان زدایی از مجرمان، آماده می کند.

مطالعه افکار عمومی درباره مجازات های قانونی موضوعی است که در ایران مغفول مانده است. در این تحقیق یک جمعیت دانشجویی مورد مطالعه قرار گرفت. پیشنهاد می شود دستگاه های قضایی و قانون گذاری و نیز مراکز پژوهشی به این موضوع مهم توجه کرده و برای آشنایی با افکار عمومی و نظر گروه های مختلف اجتماعی درباره مجازات های قانونی مطالعات پیمایشی و اجتماعی تاریخی منظمی انجام دهند تا از میزان حمایت عمومی از نظام مجازات های قانونی اطلاعات دقیقی به دست آید. تنها در این صورت است که اقدامات و تغییرات لازم برای ایجاد هماهنگی بین افکار عمومی و نظام مجازات به نتیجه خواهد رسید. این هماهنگی ضمن افزایش یکپارچگی و قانونگرایی موجب افزایش

کارآمدی و مشروعیت بخشهای مختلف نهاد مجازات مثل نظام قضایی و پلیس خواهد شد. با توجه به عدم حمایت پاسخگویان از مجازات های بدنی نظام نظام قضایی می تواند در مورد اعمال و یا شیوه های اجرای این مجازاتها مطالعه بیشتری نماید. به نظر افرادی مثل فوکو، اجرای مجازات های بدنی با روح حاکم بر زمان مدرن سازگار نیست و چهره ای خشن و غیر اخلاقی از نظام قضایی ارایه می دهد، پس نظام قضایی می تواند با تجدیدنظر در اجرای آنها چهره ای انسانی تر و مردمی تر از خود ارایه دهد. ضمن اینکه تحقیقات نشان داده اند که اجرای مجازات های بدنی چندان بازدارنده از جرایم نیستند و هزینه های اقتصادی، اجتماعی و اخلاقی بالایی دارند که همگی تجدیدنظر در قانون مجازات را ضروری می نماید.

منابع

۱. ارجمند سیاهپوش، اسحق (۱۳۸۹) جامعه شناسی حقوق، چاپ اول، تهران: جامعه شناسان.
۲. پوراحمد، احمد و همکاران (۱۳۸۳) "بررسی روند تغییرات توسعه یافتگی استان های کشور (دوره زمانی ۶۵ تا ۸۲)"، مجله نامه پژوهش فرهنگی، سال هشتم، دوره جدید، شماره ۹: ۲۱-۳.
۳. حقیقی، شاهرخ (۱۳۸۳) گذار از مدرنیته؟ (نیچه، فوکو، لیونار و دریدا)، چاپ سوم، تهران: آگه.
۴. دورکیم، امیل (۱۳۸۴) درباره تقسیم کار اجتماعی، ترجمه ی محمداقرا پرهام، چاپ دوم، تهران: نشر مرکز.
۵. دواس، دی. ای (۱۳۸۱) پیمایش در تحقیقات اجتماعی، ترجمه ی هوشنگ نایی، تهران: نشر نی.
۶. سراج زاده، سید حسین (۱۳۸۴) چالشهای دین و مدرنیته: مباحثی جامعه شناسی در دینداری و سکولار شدن، چاپ دوم، تهران: انتشارات طرح نو.
۷. سراج زاده، سیدحسین و محمدرضا پویافر (۱۳۸۶) "مقایسه تجربی سنجه های دینداری: دلالت های روش شناسانه کاربرد سه سنجه در یک جمعیت" مجله جامعه شناسی ایران، دوره ۸، شماره ۴: ۷۱-۷۳.
۸. شکری، رضا (۱۳۸۱) قانون مجازات اسلامی، چاپ اول، تهران: مهاجر.
۹. فوکو، میشل (۱۳۸۷) مراقبت و تنبیه تولد زندان، ترجمه نیکو سرخوش و افشین جهان دیده، چاپ هفتم، تهران: نشر نی.
۱۰. منصور، جهانگیر (۱۳۸۳) قانون مجازات اسلامی، چاپ بیست و پنجم، تهران: موسسه انتشارات آگاه.
۱۱. منصور، جهانگیر (۱۳۸۱) مجموعه قوانین و مقررات جرایمی، چاپ اول، تهران: دیدار.
12. Amnesty International, (2010) "the state of the world's human rights", This report covers the period January to December 2009. Index: POL 10/001/2010 ISBN: 978-0-86210-455-9 ISSN: 0309-068X. <http://www.amnesty.org>
13. Baker, N. David and et al. (2005) "racial differences in death penalty support and opposition: A Preliminary Study of White and Black College Students", *journal of black studies*, Vol. 35 No. 4, 201-224.

14. Beekun, Rafik Issa (1996) "Islamic business ethics", *International Institute of Islamic Thought PO Box 669, Herndon, VA 20170* (703) 471-489.
15. Durrant, E. Joan (1996) "The Swedish Ban on Corporal Punishment: Its History and Effects", *From Family Violence Against Children: A Challenge for Society*, Walter de Gruyter & Co., Berlin, New York, pp.19-25.
16. Ellsworth, C. Phoebe and Ross, Lee (1983) "Public Opinion and Capital Punishment: A Close Examination of the Views of Abolitionists and Retentionists", *Journal of Crime & Delinquency*, vol. 29 no. 1 116-169.
17. Evans, S.S. and Scott, J.E. (1984) "The Seriousness of Crime Cross-Culturally", *Criminology* 22 (1): 39-59.
18. Finckenaaur, O. James (1988) "public support for the death penalty: retribution as just deserts or retribution as revenge", *justice quarterly Rutgers University*, Vol. 5 No. 1 pp 81-100.
19. Ghassemi, Ghassem. (2009) "Criminal Punishment in Islamic Societies: Empirical Study of Attitudes to Criminal Sentencing in Iran", *Eur J Crim Policy Res*, 15: 159-180.
20. Jianwei, Zuo (2009) "The Influence of Public Opinion on the Application of the Death Penalty", *Chinese Sociology and Anthropology*, vol. 41, no. 4, 80-88.
21. Karlinsky, S., Burton H., and Blanthorne C. (2004) "Perceptions of Tax Evasion as a Crime" *E.Journal of Tax Research*, Vol. 2, No. 2: 226-234.
22. Kwan, P. and et al. (2002) "Perceived crime seriousness Consensus and disparity", *Journal of Criminal Justice*, Vol. 30: 623- 632.
23. Levi, M. and Jones, S. (1985) "Public and Police perceptions of crime seriousness in England and Wells", *The British Journal of Criminology*, Vol. 25: 234-250
24. Peffley, Mark and Hurwitz, Jon (2007) "Persuasion and Resistance: Race and the Death Penalty in America", *American Journal of Political Science*, Vol. 51, No. 4, October 2007, pp. 996-1012.
25. Pontell, Henry, N. and et al. (1985) "Seriousness of crimes: A survey of the nation's chiefs of police", *Journal of Criminal Justice*. Vol. 13, Issue 1: 1-13.
26. porary World", Aldershot: Ashgate.
27. Rosenmerkel, S, P. (2001) "Wrongfulness and harmfulness as components of seriousness of white-collar offenses", *Journal of contemporary criminal justice*, Vol. 17 No 4: 308-327.
28. Rossi, P.H. and Henry, J.P. (1980) "Seriousness: A Measure for All Purposes?", in *M.W. Klein and K.S. Tielmann (eds) Handbook of Criminal Justice Evaluation*, pp. 489-505. Beverly Hills, CA: Sage.
29. Sato, mai (2006) "public opinion and death penalty in japan", *LL.M in Criminology at SOAS*, pp 2-39.
30. Serajzadeh, S. H. (2008) "Social Determinants of the Seriousness of Crime: An Examination of a Muslim Sample", *The journal of Social Compass*, Vol. 55, No. 4, 541-560.

31. Warr, M. (1986) "What Is the Perceived Seriousness of Crime? a mail survey of Dallas residents", *Sociology* 46b--Assignment 1. *Criminology: An Interdisciplinary Journal* .Vol. 27, No. 4: 795-821.
32. Warr. M (1983) "Norms, Theories of Punishment, and Publicly Preferred Penalties for Crimes⁴", *The Sociological Quarterly*, 24:75-91
33. Willemin, D, B. Richardson, and D. Moore. (1986). "Ranking of crime seriousness in Papua New Guinea, The effects of urbanization", *Journal of Cross-Cultural Psychology* 17: 29-44.

پیوست

جدول ۱- میانگین شدت اختصاص یافته به مجازات ها توسط گروه داور

شدت	مجازات	شکل مجازات
۱۹/۹	سنگسار	بدنی
۱۹/۳	اعدام	
۱۷/۷۴	قصاص و قطع عضو	
۱۲/۵۶	شلاق زدن بیش از ۵۰ ضربه	
۱۰/۶۴	شلاق زدن کمتر از ۵۰ ضربه	
۱۷/۷۸	حبس ابد	سلب آزادی
۱۵/۰۶	حبس از ۱۵ سال بیشتر	
۱۳/۷۴	تبعید	
۱۳/۲۲	حبس از ۵ سال تا ۱۵ سال	
۱۱/۰۴	حبس از ۳ سال تا ۵ سال	
۷/۴۶	حبس ۳ ماه تا یک سال	
۹/۵	حبس از ۱ سال تا ۳ سال	
۵/۴۸	حبس تا سه ماه	
۴/۳۸	آزادی با وثیقه یا التزام	
۱۱/۱	انفصال دائم از خدمات دولتی	محرومیت از حقوق اجتماعی
۱۰/۸۶	محرومیت از حقوق مدنی	
۶/۲۲	محکومیت به انجام فعالیت های عام المنفعه	
۱۰/۵۲	دیه	مالی
۷/۹	پرداخت جریمه مالی	

جدول ۲- میزان اختلاف مجازات پیشنهادی پاسخگویان با شدت مجازاتهای قانونی در جرایم به تفکیک

سختگیری و آسانگیری

جرم	نسبت کسانی که سختگیرتر بوده و میزان سختگیری			توافق با مجازات قانونی	نسبت کسانی که آسانگیرتر بوده و میزان آسانگیری		
	۳	۲	۱		۳	۲	۱
	زیاد	متوسط	کم		کم	متوسط	زیاد
سقط جنین		۶/۶	۷/۲	۲۹/۷	۳۲/۵	۱۳/۸	۱۰/۳
سرقت مسلحانه				۲/۲	۲۵/۶	۴۹/۴	۲۳
اختلاس		۱۱/۳	۲۶/۶	۳۵	۲۴/۷	۱/۹	۰/۶
همجنس بازی زنان		۱۵/۳	۱/۶	۱۹/۱	۲۴/۱	۱۳/۸	۲۶/۳
زنا زن مجرد		۱۸/۴	۳/۸	۲۱/۹	۲۰	۱۵/۶	۲۰/۳
بی حجابی	۰/۹	۱۵/۹	۵/۶	۶/۹	۷۰/۶		
قاچاق تریاک		۱۵/۶	۱۱/۶	۱۱/۶	۳۵	۲۵/۶	۱۲/۲
جعل اسکناس		۲/۲	۱۷/۵	۱۹/۱	۳۱/۶	۲۷/۸	۱/۹
ضرب و جرح		۱/۳	۱/۳	۱۱/۹	۶/۶	۵۹/۴	۲۱
اهانت		۱/۳	۴/۱	۱۵	۲۹/۷	۵۰	
قتل غیر عمد ۱		۲۰/۳	۱۹/۴	۳۱/۹	۲۱/۳	۷/۲	
ارتداد				۷/۲	۰/۶	۱۴/۴	۷۷/۸
قتل غیر عمد ۲		۲۱/۹	۲۷/۲	۲۲/۸	۲۰/۹	۷/۲	
دزدی		۰/۹	۰/۹	۳/۱	۳/۱	۵۲/۲	۴۱/۷
جاسوسی		۲۱/۹	۲۸/۱	۲۷/۲	۱۴/۴	۶/۳	۲/۲
سرعت غیر مجاز	۰/۶	۲/۵	۱۵/۹	۴۶/۳	۲۱/۳	۱۳/۴	
آسیب به دارایی	۰/۳	۰/۹	۹/۴	۲/۸	۷۷/۸	۸/۸	
قاچاق کراک				۲۰/۶	۴۱/۳	۳۱/۹	۶/۲
آدم ربایی		۵/۹	۴۰	۱۹	۲۶/۶	۸/۴	
تهمت		۱۳/۸	۷/۸	۱۸	۳۶/۳	۲۰/۹	۳/۱
جیب بری		۳/۸	۸/۴	۱۰/۶	۵۰/۳	۲۶/۳	۰/۶
شهادت دروغ	۹/۱	۲۸/۱	۳۶/۹	۱۳/۴	۱۱/۶	۰/۹	
قتل عمد				۶۳/۴	۳۱/۳	۴/۷	۰/۶
جعل مدرک	۲/۲	۲۴/۴	۴۳/۴	۱۰/۳	۱۸/۱	۱/۶	

۱/۹	۱۲/۲	۵۷/۵	۸/۴	۱۸/۱	۱/۹	رشته
۱۰	۳۳/۴	۲۴/۷	۳۰/۳	۰/۹	۰/۶	کلاه برداری
		۱۸	۶	۴۱/۳	۳۴/۷	همجنس بازی
						مردان
۲/۲	۱۰/۶	۱۵/۶	۴۴/۴	۱۶/۶	۱۰/۶	عدم پرداخت نفقه
۱۵/۹	۳/۴	۲۵/۶	۱۸/۴	۱۶/۳	۲۰/۳	زنا مرد مجرد
		۵۵	۲۰/۶	۲۱/۶	۲/۵	تجاوز به عنف
		۳۰/۹	۱۱/۶	۳۴/۴	۲۳	زنا محصنه مرد
۷۰/۱	۱۲/۲	۳/۸	۱۴/۱			قتل ناموسی
۰/۹	۷/۸	۲۶/۳	۴۰/۹	۱۹/۷	۴/۴	گرافروشی
		۳۶/۳	۱۲/۵	۲۷/۵	۲۴/۷	زنا محصنه زن
		۳۶/۳	۱۲/۵	۲۷/۵	۲۳/۷	مشروب خواری
۲/۵	۷/۵	۱۳/۳	۲۳	۲۴/۳	۱۸/۴	کل جرایم
					۱۰/۷۶	

جدول ۳- نوع مجازاتی که پاسخگویان انتخاب کرده اند و مطابقت آن با مجازات قانونی

جرم	مجازات نکردن	مجازات مالی	مجازات محرومیت از حقوق مدنی	مجازات حبس	مجازات بدنی	اعدام	شکل مجازات قانونی جرم
سقط جنین	۱۰	۱۸/۸	۲۵/۶	۳۸/۴	۶/۶	۳/۱	حبس
سرقت مسلحانه	۱/۶	۷/۵	۵/۶	۷۷/۸	۷/۵	۲/۲	بدنی
اختلاس	۰/۶	۱۸/۱	۲۸/۸	۴۴/۷	۷/۵	۵/۳	حبس
همجنس بازی زنان	۲۶/۳	۱/۹	۸/۱	۱۹/۱	۴۶/۳	۱۲/۸	بدنی
زنا زن مجرد	۲۰/۳	۱/۳	۷/۲	۲۲/۵	۴۸/۸	۱۵	بدنی
بی حیابی	۶۴/۸	۴/۱	۱۰/۶	۱۴/۷	۷/۸	۰	حبس
قاچاق تریاک	۱/۳	۲/۲	۳/۸	۷۳/۸	۱۹/۱	۱۶	حبس
جعل اسکناس	۲	۱۴/۴	۷/۸	۷۰/۶	۵/۳	۲/۲	حبس
ضرب و جرح	۰/۶	۳۶/۳	۱/۳	۴۵/۹	۱۵/۹	۱/۳	بدنی
اهانت	۳۳/۴	۱۲	۲۱/۶	۲۳/۸	۹/۱	۰	بدنی

قتل غیر عمد ۱	۰/۹	۳۴/۴	۳/۸	۴۷/۲	۱۳/۸	۵/۳	مالی
ارتداد	۷۲/۲	۱/۳	۷/۸	۱۰/۳	۸/۴	۷/۲	بدنی
قتل غیر عمد ۲	۱/۹	۲۴/۱	۵	۵۷/۵	۱۱/۶	۴/۷	مالی
دزدی	۱/۶	۳۲/۸	۷/۲	۴۸/۸	۹/۷	۰	بدنی
جاسوسی	۲/۲	۵/۲	۶/۳	۶۴/۷	۲۴/۴	۲۲	حبس
سرعت غیر مجاز	۱۳/۴	۴۲/۲	۱۷/۸	۲۳/۸	۲/۸	۰	مالی
آسیب به دارایی	۳/۸	۶۶/۶	۵	۱۹/۷	۵	۰	حبس
قاچاق کراک	۰/۳	۲	۲/۵	۷۱/۳	۲۴/۱	۲۱	بدنی
آدم ربایی	۲/۵	۳/۸	۸۴/۴	۹/۴	۶	۶	حبس
تهمت	۳/۱	۷/۸	۱۲/۸	۴۴/۱	۳۲/۲	۷/۸	بدنی
جیب بری	۰/۶	۲۶/۶	۵/۶	۵۵/۶	۱۱/۶	۰	حبس
شهادت دروغ	۰/۹	۲/۸	۱۳/۸	۶۱/۳	۲۱/۳	۴/۴	حبس
قتل عمد	۰/۶	۰/۶	۰/۹	۲۶/۶	۷۲	۶۴	بدنی
جعل مدرک	۰/۶	۶/۶	۱۳/۴	۷۱	۸/۴	۴/۱	حبس
رشوه	۱	۷/۵	۳۵	۵۰	۶/۵	۲/۵	حبس
کلاه برداری	۰/۶	۱۸/۸	۱۵/۹	۵۶/۳	۸/۴	۳/۸	حبس
همجنس بازی مردان	۲۲/۸	۱/۹	۶/۶	۲۲/۲	۴۶/۶	۱۸	بدنی
پرداخت نکردن نفقه	۱۰/۶	۳۹/۷	۱۱/۹	۲۸/۴	۹/۴	۰	حبس
زنا مرد مجرد	۲۰/۳	۲/۲	۶/۹	۲۵/۹	۲۴/۷	۱۱/۶	بدنی
تجاوز به عنف	۰/۳	۰/۳	۰/۹	۳۵	۶۳/۴	۵۵/۳	بدنی
زناى محصنه مرد	۵/۳	۳/۱	۵/۳	۳۷/۲	۴۹	۳۱/۳	بدنی
قتل ناموسی	۱۴	۲	۲/۲	۵۷/۲	۲۴/۷	۱۸/۸	مجازات نکردن
گرافروشی	۴/۴	۳۳/۴	۱۷	۳۹	۶/۵	۰/۰۹	مالی
زناى محصنه زن	۴/۷	۱/۳	۷/۵	۳۶/۱	۵۰/۵	۳۶/۶	بدنی
مشروبخواری	۱۶/۶	۷/۲	۹/۱	۳۰	۳۷/۲	۱/۳	بدنی
میانگین	۱۳	۱۴/۶	۱۳/۴۵	۴۳	۱۵/۶۱	۱۱	

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی